

70 jaar geleden... Over de 17e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland in 2014

We zijn er uroeg bij, maar door de vele vragen van geïnteresseerde medereizigers brengen we u hier onze planning voor de 17e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland in 2014. Deze zal doorgaan van **21 tot 24 augustus 2014**, en het wordt speciaal. Het is namelijk 70 jaar geleden dat de augustusrazzia's plaatsvonden in ons kleine dorpje, en dit willen we op een gepaste manier herdenken, ook in Duitsland. We reizen deze maal via **Arnhem** (ook 70 jaar geleden), **Esterwegen**, **Neuengamme**, **Hamburg**, **Bremen**, ... U kan dus vanaf nu reeds inschrijven voor deze reis bij reisleader Rene Cauwbergs, telefonisch via 016 63 24 60 of via info@meensel-kiezegem44.be.

Ook al aandacht voor 2015: toen werd begin mei, 70 jaar geleden, het concentratiekamp Neuengamme bevrijd. Dit wordt ook met de nodige luister herdacht in het voormalige kamp. Wij zijn weer te gast bij directeur dr. Detlef Garbe begin mei. We zullen daarom onze 18e Herdenkingsreis plannen in mei in plaats van in augustus, zo kan je al een gaatje houden in je agenda. Wie zich 2010 herinnert zal er ook zeker deze maal weer willen bij zijn. Meer info van zodra ook wij het weten...

Normandiëreis 2015

Omdat er in augustus 2015 een gaatje vrijkomt in onze agenda (lees hierboven), kregen we de vraag van enkele medereizigers wat ze dan in de plaats moesten doen tijdens de zomer. De vele vragen naar een nieuwe Normandiëreis kan dit hiaat opvullen. Daarom plannen wij mits voldoende belangstelling een herneming van onze vroegere succesvolle vierdaagse naar Frankrijk. Dus als je interesse hebt om deel te nemen, laat het dan zeker weten aan reisleader René Cauwbergs, dan zal hij jou op de hoogte houden van het verdere verloop...

Stichting Meensel-Kiezegem '44

Binkomstraat 56, 3391 Meensel-Kiezegem
info@meensel-kiezegem44.be - www.meensel-kiezegem44.be

Afgiftemaanden: Februari, Mei, Augustus & November
Erkenningsnummer 608508 - Afgiftekantoor 3390 Tielt-Winge

Over de Stichting Meensel-Kiezegem '44

Hagelands Vredesmuseum

Huize Hageland
Oude Pastoriestraat 22
3390 Tielt-Winge

Geleide rondleidingen elke derde zondagnamiddag
van mei tot september of steeds mogelijk op afspraak.
Reservaties via 016 53 66 94 of ann.verrek@tielt-winge.be

Onze Medewerkers

Guido Hendrickx, Voorzitter

Binkomststraat 56, 3391 Meensel-Kiezegem, Tel 016/487878

René Cauwbergs, Reisleider

Glabbeeksesteenweg 93, 3390 Tielt-Winge, Tel 016/632460

Oktaaf Duerinckx, Redactie & Gids

Karekietenlaan, 30 3010 Kessel-Lo, Tel 016/355232

Marc Cauwbergs, Foto's en Tentoonstellingen

Binkomstraat 42, 3391 Meensel-Kiezegem, Tel 016/635854

Tom Devos, Redactie & Website

Wingerstraat 12, 3390 Sint-Joris-Winge, GSM 0487/737002

Freddy Duerinckx,

Gellenberg 107, 3210 Lubbeek Tel 016/621238

Eurard Van Goidsenhoven,

Hamelendreef 27, 3300 Tienen GSM 0476/324401

Alfons Vuchelen,

Henri Dotremontstraat 6, 3320 Hoegaarden, Tel 016/634955

Viviane Cauwbergs,

Hoogland 154, 3118 Werchter, Tel 016 / 53 41 88

Fernand Vansevenant,

Hoogland 154, 3118 Werchter, Tel 016 / 53 41 88

Ingrid Hendrickx, Secretariaat

Kapellekensweg, 32 3391 Meensel-Kiezegem, Tel 016/640309

Rudi Peeters, Wapens en Tentoonstellingen

Kerkstraat 85, 3391 Meensel-Kiezegem, GSM 0486/104960

Valère Van Gramberen, Pedagogische Activiteiten

Bleukenweg 27, 3390 Tielt-Winge, Tel 016/631920

Patrick Aerts,

Preterstraat, 24, 3118 Werchter Tel 0477/192775

Abonnementen

U kan de nieuwsbrief gratis ontvangen via e-mail door in te schrijven via nieuwsbrief@meensel-kiezegem44.be. Indien u de nieuwsbrief wenst te ontvangen via de post vragen wij een kleine jaarlijkse bijdrage van € 15.00 over te schrijven op onze rekeningnummer IBAN BE83 1468 0376 8815 - BIC GEBA BE BB met vermelding van uw adres.

Colofon

Redactie: Oktaaf Duerinckx & Tom Devos
Foto's: Marc Cauwbergs

Woord van de voorzitter..

Sjonge sjonge toch...

't Is weer voorbij die prachtige zomer. Met gemengde gevoelens beleefden we de aanpassing van de wintertijd. De start van het stookseizoen wilden we zolang als mogelijk uitstellen. Het financiële plaatje, weet je, om ter zake zuiniger om te springen met de ingestelde temperaturen. We gaan ons nog meer moeten opsluiten achter gesloten ramen en deuren. En straks wordt het een dirigeren van en met de 'weersafhankelijke en budgettaire regelingen'

Naar het schijnt kon vroeger Sint Michiel met zijn Michielszomertje wat soelaas brengen. Vandaag zijn wij al heel blij als de eerste herfst- en winterkou een beetje kan opgeschoven worden om alzo, kost wat kost, de crisis te bedwingen en de besparingsgedachten bij te sturen. En daar heb je het weer: crisis en besparen en nog eens crisis nog eens besparen. Kan het nog meer? De kamertemperaturen beginnen er verschrikkelijk onder te lijden.

November met de kerkhofbezoeken aan opgefriste graven, het blijven nog steeds de meest menselijke benaderingen en confrontaties. Het is evenwel een speurtocht naar spiritualiteit en hoop. De aangegeven jaartallen op grafstenen lijken mij opeens verwonderende en machteloze begrippen. Gedachtenissen en herinneringen aan zovele bekende gezichten. Met meerdere naamaanduidingen worden we nog met gedetailleerde en persoonlijke omstandigheden geconfronteerd. Vooral jongeren, waaraan we nog les mochten geven. Gekende burenen van toen. Ze zijn ons reeds voorgegaan. De vorige eeuw lijkt opeens dichtbij.

Mijn gedachten aan hen gaan meer dan vijftig jaar terug. Met genoeg, vooral dat, het kleine 'faits divers', naar gelang de beleefde omstandigheden. Het werd zelfs een denken aan de legendarische bezokedagen aan de onvergetelijke Wereldtentoonstelling uit 1958 met de gekende atomiumbollen met daarnaast het Brusselkermisgevoel in 'Oud België' met de lachende koe. Brussel en de Heizelulakte, waar de nieuwe wereld als 't ware werd samengeperst als in een moderne USB-stick. Waar is de tijd? Sjonge, sjonge, waar halen we het, om dit nog aan te snijden?

Onze ver- en bewondering kende alsdan geen grenzen. We kregen er destijds niet genoeg van in die wriemelende mensenmassa. Onze gemeentelijke jongensschool van toen ging op stap en bezocht, met zijn gedreven en enthousiaste leerkrachten, samen met de jongeren. Over een gans expojaar gespreid, tot driemaal toe, werden deze unieke gelegenheden opgezocht. In de media vallen vandaag nog dikwijls verwijzingen naar deze unieke tijd. Wij konden als 't ware schrokkerig genieten van de symbolische hoogtepunten van de moderne vooruitgang en de maakbaarheid van een veranderende samenleving. 'n Onvergetelijk jaar toch? De golden sixties in prenatale toestand. Het meest ondenkbare werd en was mogelijk geworden. Ik herinner mij nog zeer goed de ongelooflijke drukte in het Russisch paviljoen waar de eerste kunstmaan, 'de Spoetnik', werd voorgesteld met beelden van de eerste kosmonaut: de hond 'Laika'. Dat alles vergezeld van het o zo herkenbare piepend geluid uit de ruimte. Wij vielen van de ene verbazing in de andere.

Als jonge leerkracht was je toen bij thuiskomst, na een dagje schoolreis naar de Wereldtentoonstelling, rotsvast overtuigd: wetenschap en onverbeterbare technieken zouden ongetwijfeld zorgen voor een betere en aangenaamere toekomst. Het blijven ook vandaag nog herinneringen om te koesteren. Maar helaas helaas, we kennen ook het verdere verloop.

De wereldleiders hebben de kaarten over de wereldgeschiedenis evenwel anders geschud. Ondertussen weten we beter. Het is een afkalven geworden van de verwachtingen. De materiële welvaart nam dermate ongeziene proporties aan. Straffeloze gevolgen konden niet uitblijven. De ervaring leerde het ons: meer welvaart betekende niet noodzakelijk meer welzijn. De krijtlijnen die toen uitgezet werden zijn vandaag de limieten geworden. Dirk De Wachter omschrijft het in zijn boek 'Borderliner Times, het einde van de normaliteit'. De uitdagingen van de toekomst verzuilen in de betrachtingen om eenheid en persoonlijke ontplooiing te vinden. Vooral nu dat de individualisering en de individuele vrijheid de na te streven waarden zijn geworden: het einde van de normaliteit. 'Elk voordeel heeft zijn nadeel', orakelde wereldvoetballer Johan Cruyff. Of zo je wil: er zijn gevolgen te bespeuren van het minder goed lukken en het niet halen van de betrachtingen met als enig resultaat: een groeiend aantal misnoegden wereldwijd. Vanuit politiek oogpunt gezien: de proteststemmers van morgen.

Terloops gevraagd: wanneer was dat weer, dat jij nog eens een gelukkig en tevreden mens mocht ontmoeten? Of beter nog, wanneer was dat weer dat jij jezelf een echt gelukkig mens voelde? Simpele confronterende vragen, waarbij onaangename waarheden als antwoord onze dagen kleuren.

De vredevolle dromen die straks onze kersttijd zouden kunnen opurolijken worden met de heersende najaarswinden op een hoopje gejaagd. Nobelprijswinnaars en bezitters van uitgekeerde Vredesprijzen lijken een machteloze en niet begrepen minderheid te worden. De media en het avondjournaal kraken onder de ongekende stroom van pijnlijk geweld. Zinloos geweld dat uitblinkt in zijn meest extreme vormen. Velerlei gedaanten van oorlog en massamoord, ongekende beelden van foltering, uitbuiting en verkrachting. Levensbedreigende horror en terreur op het hoogste schavotje. Begrijp wie kan: mensen geil van machtzucht en bezit, blijven elkaar uitroeien. Wie kan er met deze achtergronden in het hoofd genoeglijk aanschuiven bij een kerstuivering?

We staan mijlenver verwijderd van Schillers mooiste ontboezemingen en de boodschap, verwoord in 'Ode aan de vreugde' en van 'Alle Menschen werden Brüder'.

Nieuws, heet van de naald, is vandaag de herboren 'Marina' van Rocco Granata, na het boek nu ook nog de film. Daarbij horend het persoonlijke verhaal over de grauwe mijnwerkersbarakken. Duizenden gezinnen zonder papieren overspoelden 'Het Zwarte Land' en 'Het bronsgroen eikenhout' in Limburg. Gecontroleerde en geslaagde integratie van armoezaaiers. Uit Italië vooral. Maar er was werk in overvloed. Iedereen tevreden. Immers ons dorp was geen uitzondering met slechts één werkloze. Ik herinner mij een reportage over Genk. De bevolkingsadministratie worstelde met meer dan 30 nationaliteiten. Maar ze hadden wél werk. Vandaag ligt het anders. De Bond zonder Naam formuleerde kernachtig een slogan die ook vandaag nog geldt: 'Verbeter de wereld begin bij Uzelf.' Goeie vraag?! Waarom zouden we niet opnieuw de zanggroep 'de Vaganten' gaan beluisteren? Prachtige eenvoudige veelzeggende tekst: 'Waarom niet het ganse jaar wat Kertsmis kunnen zijn voor elkaar?' Wedden dat we straks met gemengde gevoelens onze wensen gaan formuleren met verbleekte sentimentaliteit maar met des te meer machteloosheid.

*Sjonge sjonge toch, waar hebben we dat verdiend?
En toch, voor straks: prettige eindejaarsfeesten.*

*Guido Hendrickx
Voorzitter*

Hitler is dood

We mochten deze voorstelling enkele jaren terug al bijwonen, maar in 2014 heb je nog eens de kans om dit schouwspel mee te maken in de OPEK in Leuven.

“Hitler is dood. Zijn voornaamste secondanten Goebbels en Himmler hebben zich van het leven beroofd. Al snel vallen Goering en Speer in handen van het Westen. De As van het Kwaad is overwonnen, de wereld ligt in puin. Er moet aan een opkuis begonnen worden, en schuldigen moeten worden gestraft.

Tegen de achtergrond van een stad in puin, pogen drie jonge geallieerde medewerkers een moraal te ontwikkelen voor de toekomst. Tussen de beklagden onderling ontstaan intussen spanningen en meningsverschillen. Want de overlevingsstrategie van de één betekent het doodvonnis voor de ander. Hitler is dood. Maar de bittere erfenis die hij nalaat is enorm.”

Hitler is dood werd door het Nederlandse vaktijdschrift De Theatermaker TM uitgeroepen tot beste muziektheatervoorstelling van het jaar. In december 2009 kreeg Stijn Devillé de Taalunie Toneelschrijfprijs voor het stuk. Tekst en regie door Stijn Devillé met Warre Borgmans, Dirk Buyse, Kris Cuppens, Janne Desmet, Jos Geens, Pieter Genard, Maarten Ketels, Tom Van Bauwel en Sara Vertongen. Muziek door Elko Blijweert, Rudy Trouvé, Geert Waegeman en Gerrit Valckenaers.

De voorstellingen gaan door op 14, 15, 16, 17 & 18 mei 2014 telkens om 20u00 in het Openbaar Entrepot voor de Kunsten (OPEK) in Leuven. Tickets kosten € 18 voor de avondvoorstelling.

BRAAKLAND/ZHEBILDING & 't ARSENAAL SPELEN

't ARSENAAL

16e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland

Donderdag 22 augustus 2013

De zon deed al een poging om ons wat meer licht te bezorgen, maar om 6 uur vertrokken we aan de statie van Meensel om In Bekkevoort en Houthalen-Helchteren nog enkele medereizigers op te pikken. Ondertussen waren onze zes vrienden uit Houwaart ook gestart en zouden ons wat verder uervoegen. Toen we België verlieten werden na de wijze woorden van reisleider René Cauwbergs, chauffeur Jan Nijs (die de gekwetste Paul Bouvin voortreffelijk veruing) en gids Oktaaf Duerinckx, deelde Tom Devos onze reisbrochures uit. Het werd een tijdje stil terwijl de “voyageurs” zich verdiepten in de materie van de komende dagen.

Meppen-Versen

Eerste halte: Het kerkhof van Meppen-Versen. Daar lazen Ingrid Cauwbergs en Rita Goossens enkele toepasselijke gedichten voor van Ina Stabergh. We brachten hulde aan onze slachtoffers van Meppen-Versen. Het kerkhof ligt op het grondgebied van Versen, helemaal afgelegen langs een veldweg. Van uit Versen werden 4 dorpsgenoten-slachtoffers overgebracht naar het kerkhof te Meensel, namelijk: Daniël Debrier, Jos en Oktaaf Natens en Frans Pasteyns. Romain Morren stierf ook in Versen, maar er is geen melding van overbrenging. Op één van de meest verwaarloosde kerkhoven van Duitsland, aan het sobere monument op dit kerkhof leggen we dan bloemen neer namens de Stichting Meensel-Kiezegem '44.

Katrien, Jozef & Magda Duerinckx leggen de bloemen neer op het kerkhof van Meppen-Versen

Het meest gepaste lied was hier wel “De Moorsoldaten” door het Sint-Mattheuskoor en de “Brabançonne”, door koster Fons Stas op het Meenselse kerkorgel op unieke wijze vertolkt. Zo beleefden wij een stukje Meensel op een afgelegen begraafplaats ergens in de Emslanden. Het kamp Versen (Duits: Lager IX Versen), was het negende van de vijftien Emslandlager. Lager IX was gelegen nabij het dorp Versen dicht bij Meppen, ongeveer vijftien kilometer ten oosten van Emmen. Vanaf 1944 functioneerde het kamp als buitenkamp van Neuengamme en kreeg dan de naam Meppen-Versen.

In de zomer van 1938 werd dit kamp ingericht voor 1.500 strafgevangenen onder toezicht van de Reichsarbeitsdienst, vergelijkbaar met onze toenmalige werkuerschaffing. Deze trok zich in 1939 terug van de westoever van de Eems, (Duits: Ems), omdat daar enkel nog door krijgsgevangenen werk mocht worden verricht. Waarop het Oberkommando der Wehrmacht (OKW) in september 1939 het kamp over nam, om daar krijgsgevangenen onder te brengen. Het kamp was vanaf dan het centrum van Stalag VI B Versen, waarbij het Wesuwe en Fullen als dependances had. Aanvankelijk waren de kampen van Stalag VI B Versen bevolkt door Polen, Fransen en Russen. Vanaf mei 1942 werd Stalag VI B onderdeel van Stalag VI C Bathorn. In de officiële Duitse lijst van concentratiekampen staat het kamp onder nr. 927 vermeld. In het kader van de Emslandlager heet kamp Versen: Lager IX Versen. In december 1939 waren er in Kamp Versen vijftig krijgsgevangenen en in september 1941 ca. 300. In 1943/44 nam het kamp hoofdzakelijk Italiaanse krijgsgevangenen op en vanaf november 1944 gevangenen uit het concentratiekamp Neuengamme. Tot maart 1945 bleef kamp Meppen-Versen een buitenpost van dat concentratiekamp. Bij de nadering van de geallieerden zijn de resterende gevangenen lopend via Meppen, Cloppenburg, Bremen en Hamburg naar Neuengamme gedirigeerd. De ernstig zieken en zij die niet konden lopen, werden per vrachtwagen naar Farge bij Bremen gebracht. De veertig zwaarst zieken werden ter plekke doodgeschoten.

Donderdag 22 augustus 2013

De gevangenen moesten werken in de steenfabrieken en bijbehorende kleigaten. Tevens werd er in het turf gewerkt. Naarmate de jaren verstreken werden de omstandigheden slechter. Het ontbrak aan de meest elementaire voorzieningen. Slechte voeding, slechte of geen huisvesting, zeer lange werkdagen, onvoldoende kleding, onvoldoende sanitaire voorzieningen en “die eeuwige regen” vormden de erbarmelijke omstandigheden. Men moest van zonsopgang tot zonsondergang werken. De gevangenen uit Neuengamme werden gedwongen om verdedigingswerken aan te leggen, die vanuit militair oogpunt gezien volkomen nutteloos waren. Van 16 november 1944 tot medio januari 1945 hebben de gevangenen geen droge draad aan hun lijf gehad. Dat heeft veel gevangenen het leven gekost. Ook door de willekeur en mishandeling door de bewakers, waren veel doden te betreuren.

Midden april 1945 werd Meppen-Versen door de Polen bevrijd. Op de plek van voormalig kamp Meppen-Versen is nu een gevangenis en daar waren we uiteraard niet welkom. Honderd meter van het kamp is het kerkhof van Versen en daar liggen in massagraven 197 gevangenen van het buitencommando Neuengamme en 71 gevangenen uit de naburige kampen Esterwegen en Neustrom. Op het kerkhof hebben verschillende landen, waaronder de Denen en de Fransen, hun doden met een gedenksteen geëerd. Verder zijn er vier grote zuilen met de namen van de slachtoffers die in Versen begraven zijn. Daaronder achtendertig Puttenaren en twintig mensen afkomstig uit andere plaatsen, die ten tijde van deze razzia de pech hadden daar te zijn. Vele van de in Versen begraven slachtoffers zijn na de oorlog in hun eigen woonplaats herbegraven. (dus vier van Meensel). In de vijftien Emslandlager hebben naar schatting 100.000 krijgsgevangenen en 80.000 politieke- en strafgevangenen moeten verblijven. Naar schatting zijn 30.000 van deze gevangenen in de Emslandlager vermoord. Voor het merendeel waren dat Russische krijgsgevangenen. Deze liggen op negen begraafplaatsen en in massagraven begraven. Omdat we meer tijd willen vrijmaken voor het bezoek aan Sandbostel verplaatsten we het bezoek aan het nieuwe museum van Papenburg naar volgend jaar. Traditioneel is de jongste reiziger onze vlaggendrager. Ryan Cockx (9 jaar), kleinzoon van cineast Willy, kweet zich perfect van zijn taak en dwong ook tijdens de hele reis de bewondering af van de anderen voor zijn inzet en geduld.

Sandbostel

In Sandbostel aangekomen kregen we toevallig Werner als gids daar onze Andreas Ehresmann voor een dringende zaak naar Hamburg moest. Zijn collega heeft ons met enthousiasme ontvangen, zoals we dat van Andreas ook gewoon zijn. Gids Werner legde tijdens de twee uur durende rondleiding door de site zeer gedetailleerd uit hoe dit krijgsgevangenenkamp tot stand kwam en hoe het functioneerde tot lang na de bevrijding door de Britten op 29 april 1945. Het kerkhof, op zo een tweetal kilometers van het kamp, kwam bij ons over als een mengelmoes van verschillende stijlen en inzichten, waarbij knappe vondsten (de keramische tegels gemaakt door jeugdigen tijdens vakantiewerkkampen) en ongeordende perken elkaar afwisselden. Stalag XB Sandbostel was eerst een krijgsgevangenen- en concentratiekamp in Nedersaksen waarnaar meer dan een miljoen krijgsgevangenen werden gedeporteerd. Van deze gevangenen kwamen er een 50.000 om, vooral door honger, moord of aan een besmettelijke ziekte. De meeste gevangenen die er werden opgesloten waren Russen. Dezen werden slechter behandeld dan anderen aangezien ze als Untermenschen werden beschouwd. Van de streekgenoten waren het Trompet Marcel (15-4-45) en Hendrickx Filip uit Binkom (1-5-45) die hier stierven. Ook Frans Trompet, Jef Claes en Petrus Pittomvils slaafden hier een tijd.

Korte geschiedenis:

Met de Duitse inval in Polen begon in september 1939 de tweede wereldoorlog en kwamen als eerste krijgsgevangenen in dit afgelegen kamp, in een veengebied tussen Elbe en Weser gelegen, vooral enkele duizenden Polen aan. Tot het einde van de oorlog in 1945 werden hier honderdduizenden mensen uit veel landen in de wereld gevangen gehouden: krijgsgevangenen, voornamelijk uit België, Frankrijk, Engeland, Joegoslavië, Polen en andere gevangenen uit de Sovjet-Unie, Italiaanse militaire geïnterneerden (die zich afkeerden van de Duitse legers na de val van Mussolini), leden van de Britse koopvaardij, deelnemers aan de

16e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland

opstand in Warschau in 1944 en tenslotte ook ongeveer 10.000 concentratiekampgevangenen. Sommige gevangenen bleven slechts enkele dagen in het kamp, andere meerdere jaren. De krijgsgevangenen werden op veel plaatsen ingezet bij de Noord-Duitse oorlogsindustrie. In april en mei 1945 werden vooral de gevangenen van het concentratiekamp Neuengamme en haar buitenkampen naar Sandbostel vervoerd. Bij de 'dodenmarsen' in 1945 was dit de plaats waar gevangenen uit Neuengamme en andere kampen werden opgesloten. Marcel Trompet stierf 14 dagen voor de Britse troepen het kamp bevestigden op 29 april 1945. Filip Hendrickx overleed twee dagen later. Eind 1945 hebben de Britten een deel van het kamp afgebrand in verband met een tyfus epidemie. Vanaf juni 1945 tot 1948 werden enkele duizenden leiders van de SS en NS hier geïnterneerd. Gedurende de jaren 1952 tot 1960 diende het deel van het kamp dat nog bruikbaar was, als doorgangskamp voor jeugdige vluchtelingen uit de DDR. In 1974 werden die delen van het kamp die nog niet voor de landbouw werden hergebruikt, als een deel van het "bedrijventerrein Immenheim" beschouwd. De 23 in feite behouden gebleven gebouwen van het kamp Stalag XB staan voor een belangrijk gedeelte sinds 1992 onder monumentenzorg na veel protesten en een merkwaardige reportage van de Nederlandse TV. Het kamp lag er verlaten en vervallen bij (zoals we zelf eerder al hebben kunnen vaststellen) en er werd hard gewerkt om het tot een gedenkplaats te maken voor de overlevenden en nabestaanden.

In 2005 heeft de stichting Kamp Sandbostel een deel van het toenmalige kampterrein verworven met negen historische gebouwen. In 2007 werd met het veilig stellen en in 2008 met de sanering van het stelsel van gebouwen begonnen. In 2007 werd in een gebouw van na de oorlog een provisorisch documentatiecentrum ingericht. Hier ook vertyoonde gids Werner een realistische documentaire en schetste ons de geschiedenis. In april 2013 mochten we dan met een afvaardiging van de Stichting Meensel-Kiezegem '44 de hernieuwde opening van deze site meemaken (zie Nieuwsbrief 47). De belangstelling uit o.a. Frankrijk, Nederland, België, Moskou en Bologna was een heel positief teken voor de Stichting Sandbostel (meer dan 1.000 deelnemers). De opening van de nieuwe permanente tentoonstelling moedigde al veel bezoekers aan om zich over de lang onderdrukte gebeurtenissen in Stalag XB. te gaan informeren. Er wordt groot belang gehecht aan de talloze ooggetuigenverslagen en opnames, die werden geïntegreerd in de nieuwe permanente tentoonstelling. Er is ook veel bezoek van voormalige vluchtelingen uit Oost-Duitsland die hier na de splitsing van Duitsland werden ondergebracht. Het kerkhof ligt ongeveer twee kilometer ten oosten van het kamp zelf. Het aantal doden dat hier ligt staat nu nog niet definitief vast. De schattingen variëren van 8.000 tot 50.000. De militaire soujet autoriteiten hebben in de zomer van 1945 op het kerkhof van Sandbostel een gedenkteken geplaatst voor de daar begraven krijgsgevangenen uit SoujetUnie. In 1949 werd het kerkhof opnieuw ingericht. Op initiatief van de gemeente Bremerförde en het ministerie van binnenlandse zaken van Nedersaksen werd in 1956 dit gedenkteken opgeblazen (cfr de koude oorlog) zg in verband met een meningsverschil over het opgegeven aantal gestorven gevangenen. In hetzelfde jaar werd de herbegraving van bijna 3.000 concentratiekampgevangenen op het kerkhof van Sandbostel afgesloten. De stoffelijke resten van andere krijgsgevangenen dan die uit de SoujetUnie zijn grotendeels naar hun vaderland overgebracht. Er zijn ook nog 170 graven op het kerkhof Sandbostel van gevangenen uit Polen en Joego-Slavië, alsook onbekende krijgsgevangenen. Na een rustige wandeling door dit merkwaardige park-kerkhof ging het richting Bremen.

Bremen-Bahnhof

Na een versterkend avondmaal in het driesterren-hotel Intercity aan het station van Bremen kwam onze vriend professor Gaebelein om de geïnteresseerden begeleiden tijdens een avondwandeling door het pittoreske centrum van Bremen, de plaats van de "Vier Stadsmuzikanten". Na een 10 minuten wandelen betekende deze stadskern voor ons een feeëriek en gezellig intermezzo. Voor sommigen eindigde de wandeling in één van de smalle gezellige straatjes, waar een terrasje de ideale plaats was om al na te praten over de afgelopen eerste dag.

Vrijdag 23 augustus 2013

Vrijdag 23 augustus 2013

Valentin-U-bootbunker in Farge

Om 9 uur waren we al op weg naar de bunker van Farge, noordwaarts richting Bremerhaven. Dit waanzinnig bouwwerk moest ervoor zorgen dat vele duikboten hier werden gemonteerd om nog in laatste instantie Engeland klein te krijgen. Er werd ook een indoor-dok gemaakt met een doorvaart naar de Weser. Uiteindelijk is er geen enkele duikboot vertrokken. Van de twaalfduizend gevangenen die hier moesten aan meewerken lieten er 4.000 het leven. Ze moesten dan ook nog dagelijks lopen naar een benzinebunker, 4 kilometer landinwaarts, waarin ze de korte nacht door brachten. Dit enorme betongebouw is meer dan 300 meter lang en tot 100 meter breed. De muren waren tussen de 5 en de 7 meter dik. Het materiaal (cement, kiezel, zand, bouwstaal) was voldoende om een stad van 60.000 inwoners te bouwen (zoals de stad Leuven). Bij een plechtigheid aan het aangrijpende monument "Vernietiging door arbeid" herdachten we ook onze dorpsgenoten die hier werkten. (o.a. Boesmans Jozef, Trompet Frans, Van Gilbergen Frans). Hiervoor hadden onze vrienden uit Houwaart (die in met zes in een afzonderlijk busje ons volgden) keurig de bloemen neergelegd, samen met Nederlander Cees die ons dit jaar weer vervoegde. Ook het trouwe Bremens gezelschap Marion, Raymund, Ullrich & Moni waren present. Om de verbondenheid met de Duitse jeugd (scholieren uit de Eggstedterstrasse uit Bremen) te beklemtonen was hier het Europees Volkslied op zijn plaats.

De rondleiding in Farge was tweeledig:

Daar het groteske bouwwerk van binnen gedeeltelijk gerestaureerd werd, was de uiteenzetting van Ullrich, vertaald door medereisgids Tom, eerder kort en gingen de bezoekers samen een ommetje maken rond dit 300m lange gebouw tot aan de nieuw aangelegde dokken. Een kleinere groep (Jef en Eurard Van Goidsenhoven en Oktaaf Duerinckx) beantwoordden de, soms pertinente, vragen van aan de talrijk aanwezige Duitse studenten. Vooral over de naoorlogse gevoelens van de wezen en weduwen en hun houding tegenover de Duitsers, toen en nu, interesseerden hen. Wanneer het voor hen duidelijk werd dat de grote schuldigen niet in de eerste plaats de Duitsers maar wel de collaborateurs waren leken zij opgelucht. Het peil van de vragen lag dan ook zeer hoog en het was duidelijk dat lerares Moni hen intens had voorbereid op deze ontmoeting.

Jef & Eurard Van Goidsenhoven, Oktaaf Duerinckx, Cees Ruysters en Raymund Gaebelien beantwoordden de vele vragen van de Bremense scholieren en de plaatselijke journalisten.

Blumenthal-Bahrsplate

Op de terugweg naar Bremen hielden we even halt aan de Bahrsplate langs de Weser om nog andere dorpsgenoten te gedenken: Hier stierven Jozef Boesmans, Richard Hendrickx, René Natens, Herman Vandegaer, Theofiel Bruers, Pypen Jules, Robeyns Kamiel en Marcel De Bruyn. Ook was het een tijdje de verblijfplaats van Jozef Basteyns, Louis De Cock, Richard Hendrickx, Prosper Natens, Pittomvils Jozef, Pittomvils Petrus, Frans Vangilbergen, Edouard Van Goidsenhoven, Guillaume Van Hellemont en Jozef Vandegaer. Op het nieuwe blokmonument staan hun namen vereeuwigd. Enkele jaren geleden stuurden we nog een protestbrief naar de stad Bremen om ons te beklagen over de slecht onderhouden omgeving. We stelden echter vast dat er niet veel moeite wordt gedaan om er een waardige herdenkingsplaats van te maken. Waar andere sites perfect in orde worden gehouden geeft Blumenthal een meer verwaarloosde indruk.

16e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland

Bremen-Blumenthal werd pas eind augustus 1944 door de SS opgericht als satelliet kamp van Neuengamme langs de Weser op de "Bahsplate". Begin september werden een 800 gevangenen daar geplaatst. De gevangenen werden vooral ingezet op de grootste scheepswerf in Bremen, Deschimag (Deutsche Schiff-und Maschinenbau AG), die behoorde tot de Krupp-groep. Elke dag werd er een werkcommando naar de scheepswerf in Bremen-Gröpelingen, op ongeveer tien kilometer, gevaren. Toen de geallieerde bombardementen toenamen en deze trip te gevaarlijk werd, werd een deel van het commando verplaatst rond Kerstmis 1944 naar Schützenhof dat in de buurt van de werf ligt. Een ander groot commando in het kamp werkte ook voor Deschimag. Deze verplaatsing gebeurde te voet. Hier werden turbines voor onderzeeërs gemaakt. Later kwamen er nog eens 1.000 gevangenen bij uit Neuengamme. Sommigen werkten ook bij de constructie van de "Valentin" bunker in Farge. Volgens een rapport van 29 maart 1945 door de SS Garnizoensarts van het concentratiekamp Neuengamme, Dr Trzebinski, werden 929 mannelijke gevangenen uit concentratiekampen gebruikt als dwangarbeiders in Blumenthal. Er waren vele Belgische gevangenen in het kamp, ook uit Frankrijk, de Soujet-Unie en Polen. Ook 170 Joodse gevangenen verbleven in dit kamp en werden in december ook naar het kamp Schützenhof gestuurd. De commandant van dit satellietkamp was Oberfeldwebel Richard-Johann vom Endt, een Wehrmachtsergeant, die de rang van SS-Hauptscharführer kreeg toen hij het bevel over dit kamp kreeg. Na de bloemenneerlegging en het eerbetoon gingen we nog even de namen zoelen op het betonnen monument.

Schützenhof

Tegen de middag kwamen we aan in Schützenhof, waar onze vrienden van Schützenhof zorgen voor de inwendige mens. En de "Riesenbockwurst" waren overlekker. Aan de speciale plaat voor de slachtoffers van Meensel-Kiezegem uit dit kamp: Edouard Van Goidsenhoven, Guillaume Van Hellemont, Richard Hendrickx, Edouard Octaaf Janssens, René Ghislens Janssens en Emile Reynders brachten we eveneens een bloemenhulde, gedichten van Ina Stabergh (waar Reimond en Marion de Duitse versie van verzorgden). De Schuttersgilde van Gröpelingen, die ondertussen ook onze vrienden zijn geworden ontvingen ons weer hartelijk, waarvoor onze welgemeende dank. Onze Nederlandse vriend Cees Ruyters (90) beantwoordde als gewezen gevangene al onze vragen op zijn boeiende waarheidsgetrouwe manier.

Österholzer-Friedhof

Op dit prachtige enorme 80 hectaren groot park-kerkhof, met zijn 120.000 graven, liggen o.a. de stoffelijke resten uit de commando's van Schützenhof. In de stemmige kapel beleven we vooraf een innig moment, waar we na de stemmige gedichten even mediteerden over de zin en onzin van de dood van onze dorpsgenoten. Het treffende gedicht 'Op herdenkingsreis gaan' van voorzitter Guido Hendrickx, voorgedragen door Tom Devos en in het Duits door Marion maakte op velen een blijvende indruk. Op het gedeelte voor buitenlandse oorlogsslachtoffers liggen 2.136 doden, meestal jongeren. Ook uit andere begraafplaatsen rond Bremen werden ze hier samengebracht. Op de schuine stenen staan o.a. de slachtoffers uit Meensel-Kiezegem gebeiteld: Edouard Van Goidsenhoven, Richard Hendrickx, René Janssens, Edward Janssens en Emiel Reynders. Aan deze graven werden de bloemen, namens voorzitter Guido Hendrickx, gedeponed door een Duitser (Raymund), een Nederlander (Kees) en een Belg (René). Van Bremen in één trek naar Hamburg en natuurlijk over de Köhlbrandbrücke, een brug voor het wegverkeer ten zuiden van de Elbe. Deze brug verbindt sinds 1974 het havengebied met Bundesautobahn 7. Het bouwwerk overbrugt een zijtak van de Elbe op een hoogte van 55 meter. Deze kabelbrug die in de haven de linker- en de rechteroever met elkaar verbindt is met haar totale lengte van 3940 meter de op één na langste wegverkeersbrug van Duitsland en steunt op 75 pylonen. Voor de bouw van deze brug waren 81.000 m² beton en 12.700 ton staal nodig. Iedere dag rijden er ongeveer 30.000 voertuigen over. Weer hadden wij nog een prachtig panorama over de haven en de skyline van Hamburg. Al onze would-be fotografen hielden de fototoestellen in aanslag en we aanschouwden de indrukwekkende skyline van Hamburg.

Zaterdag 24 augustus 2013

Tijdens dit deel van de reis kwam het volgende luik van de film & seriemuziekquiz aan bod (die als een rode draad door de hele reis werd gehouden) en zagen we een degelijke documentaire over Neuengamme als inleiding op het zaterdagprogramma.

Het viersterren-Ramadahotel werd onze tweede verblijfplaats.

Een stapje in de wereld van Bergedorf zetten is een aanrader. Het is een gezellig centrum met bars en pittoreske straatjes en gebouwen. Het was dan ook toevallig Bergedorf kermis, een belevens Leuven-voor waardig, zoals Jean-Paul, Rudy en Isabelle beweerden. En hier misstond de in het oog springende kledij van F.V. (soms tegen zijn wil ambiancemaker) helemaal niet. Het leek hier een hoogstaand, cultureel compleet onverantwoord, ongelooflijk, non-figuratief, gekadreerd, snobistisch, benidorms, politiek incorrect en vermoedelijk onbetaalbaar billenbedeksel.

Zaterdag 24 augustus 2013

Neuengammedag

De Herdenkingshal is de plaats waar we onze getrouwe gids Andreas Lappöhn, die terug fit is, telkens weer ontmoeten. Het werd een blij weerzien na zijn gezondheidsperikelen. Een voorwacht ging onze plaats aan ons beeld klaar maken terwijl Tom Devos hier assistent werd van onze gids. Bij de maquettes van het kamp, toen en nu, werd een inleiding tot bezoek aan het kamp gegeven. Ook de indrukwekkende witte doeken met de namen van de slachtoffers bewezen ons hoe moordend dit kamp wel was. In de archieven-kopieën werd druk naar bekende namen gezocht en naar wat de nazi's noteerden over de slachtoffers van bij ons.

Bij de wandeling langs de stenen van de verschillende landen werd aan het beeld van de "Stervende gevangene" aan de hoge zuil een pakkend gedicht van Ina Stabergh voorgedragen door Arthur Van Camp. Dan gingen we naar ons beeld "De Wanhoop van Meensel-Kiezegem" van beeldhouwster May Claerhout waar we voor deze zestiende maal een speciaal herdenkingsmoment organiseerden.

De gelegenheidstoespraak werd gehouden worden door reisleider René Cauwbergs:

Beste Vrienden,

69 jaar is het al geleden dat onze familieleden uit Meensel-Kiezegem gedeporteerd werden naar de concentratiekampen om de geplande zuiveringsacties en moordpartijen van 1 en 11 augustus 1944 te voltooien.

Vandaag zijn wij hier voor de 16 de maal rond de "Wanhoop van Meensel-Kiezegem" verzameld, 69 jaar na dat drama, dat ervoor zorgde dat Meensel-Kiezegem nooit meer dezelfde gemeente zou zijn. Nadat de enkele weergekeerden zekerheid hadden gegeven dat men elke hoop moest laten varen, want dat niemand na hen nog zou terugkeren naar ons dorp. Na het einde van deze wrede wereldoorlog begon het herdenken. De wereld besepte dat het extremisme alles had geleid tot een inferno.

Vandaag staan we hier na zovele jaren in dezelfde geest van toen en bij deze 16de herdenkingsreis trachten we met dit eerbetoon antwoord te geven aan de komende generatie en aan nieuwkomers die door omstandigheden niet op de hoogte zijn tot wat die oorlog in staat was. De jongste generatie is vandaag vertegenwoordigd door Ryan Cockx, kleinzoon van Willy. Wij hopen dat hij het verder verteld en dat in de komende jaren meer jeugdigen ons zullen vergezellen. Met de aanwezigheid van weer enkele nieuwe vrienden zijn wij hoopvol gestemd voor de toekomst van onze herdenkingsreizen.

Vorig jaar haalde ik al aan dat oervolken, zoals sommige indianenstammen, in hun tradities erkennen

16e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland

dat gepleegde gruweldaden minstens zeven generaties nodig hebben om tot uitdeinende verwerking te komen. Dus is het onze plicht aan de volgende generaties antwoorden te geven om ze te laten beseffen dat we moeten leren uit de fouten van het verleden: Dit besef dat een wereld in crisis langzaam maar zeker meegesleept kan worden door een misselijkmakende ideologie met als resultaat, zoals we hier gedenken, ongekende gruweldaden. Hitler deed niets anders. Zo werd een hele burgerbevolking slachtoffer van het oorlogsgeweld en door martelingen, armoede, honger en tenslotte deportaties tot de laatste oplossing gebracht en opgeruimd.

Laat ons echter duidelijk zijn en dit ondervonden wij hier meermaals: Niet de hele Duitse bevolking van toen zat met foute ideeën, integendeel. Ook hier hebben zich gelukkig vele mensen geëngageerd om de wereld te tonen dat democratie en verdraagzaamheid ook voor hen kostbaar zijn.

Reeds zestien jaar lang stellen we hier vast dat, door goede wil om zo veel en zo vaak mogelijk de waanzin in herinnering te brengen, zij ons helpen om herhaling te vermijden. Daarom ook de oprichting en het bezoek hier aan ons beeld “De Wanhoop van Meensel-Kiezegem”.

Met ons steeds weerkomen helpen we de jongere generatie en ook ook de talrijke Duitse jongeren, die telkens komen mee beleven, de waanzin van een oorlog te beseffen. Daarom onze dankbare erkentelijkheid aan de begeistere medewerkers van KZ Neuengamme onder leiding van De heer Detlef Garbe, die er vandaag spijtig genoeg niet bij kon zijn. Wij hopen dat onze vriend Andreas onze onvoorwaardelijke dank aan hem en zijn helpers zal overbrengen. Ook gaat onze dankbaarheid uit naar Reimond Gaebelein die onverdroten jaar na jaar ons steunt en helpt in onze betrachtingen.

Ik wens deze hele groep een innemend en verrijkend bezoek aan deze voor onze dorpsgenoten laatste verblijfplaats en voor velen de laatste rustplaats. Wij blijven komen zolang we kunnen uit respect en dank voor hun offer voor onze vrijheid. Daarom ook een oproep om volgend jaar bij de zeventigjarige herdenking van dit drama om nog meer vrienden aan te zetten ons te vergezellen naar Noord Duitsland van 21 tot 24 augustus.

Ik dank u namens de Stichting Meensel-Kiezegem'44.

Daar de directeur van de “Gedenkstätte Neuengamme” niet aanwezig kon zijn sprak de directeur van de archieven- en de researchafdeling, Dr Reimer Möller, ons namens onze vrienden uit Neuengamme toe. Detlef Garbe vatte in een brief dit samen als volgt: “Dit eerbetoon symboliseert het respect dat wij opbrengen voor de slachtoffers uit Meensel-Kiezegem en de Stichting Meensel-Kiezegem ‘44.” Voor volgend jaar, bij de zeventiende herdenkingsreis, ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van het drama van Meensel-Kiezegem (van 21 tot 24 augustus 2014) wil Dr. Detlef Garbe er zeker bij zijn. De kleinkinderen van de slachtoffers van Meensel-Kiezegem legden dit jaar samen de bloemen neer. Dit was een emotioneel moment voor de medereizigers.

Na de traditionele fotosessie aan het beeld ‘De Wanhoop van Meensel-Kiezegem’ trokken we naar de Klinkerwerken, waar de uiteenzettingen van Andreas en de vertaling van Tom Devos ons duidelijk maakten wat de gevangenen moesten verduren bij dit harde labuur. Hier mochten we ook weer achter de coulissen van dit indrukwekkende bouwwerk de installaties bezoeken. Langs de door de gevangenen uitgegraven haven naar de resten van de voormalige naoorlogse gevangenis waar onze gids de perikelen rondom de bouw en afbraak van dit gedrocht uiteenzette.

In de namiddag werden er diverse groepen gevormd voor de bezoeken aan de verschillende permanente

Zondag 25 augustus 2013

tentoonstellingen op de site van KZ Gedenkstätte Neuengamme zelf. De nieuwelingen konden een gedetailleerde rondleiding door onze Andreas meemaken, terwijl de meer ervaren bezoekers zich waagden aan enkele sterke wandelingen doorheen dit grote kamp en op zoek gingen naar onvermoede details over het verblijf van hun verwanten. Ook de kelder, waar toen een binnenatelier was, trok de aandacht door zijn luguber karakter en de indringende geur die er hing. Bij o.a. de voormalige Waltherwerke-fabriek, de Gestapoverblijfplaatsen en de garages was de vertaalde gids "Zeitspuren", die in de bus of ter plaatse aangeschaft werd, van groot nut. De meer "geroutineerde" bezoekers leidden de anderen mee rond en maakten hun rol als gelegenheidsgids waar.

Om deze dag te besluiten hielden we nog een ontroerend dodenappel aan het voormalig crematorium, langswaar de meesten van onze dierbaren zijn gegaan, alvorens de Gestapo hun asse uitsrooide in hun tuinen. (op de plaats waar nu ons beeld staat). De traditionele hulde werd hier gebracht (zoals gewoonlijk) door de familie Cauwbergs. Aan de beestenwagen met de voetafdrukken, kregen we de indruk van hoe het was om in een volgepropte vuile wagon te zitten gedurende dagen, zonder eten en drinken of sanitair comfort. De traditionele culturele uitstap 'in Hamburg am Sankt-Pauli' was voor velen even nodig om de druk van de ketel te halen en via "De Veermaster" en een attente chauffeur Jan belandde de groep terug in Bergedorf voor een korte nachtrust.

Traditioneel was het de familie Cauwbergs die het eerbetoon verzorgde aan het crematorium te Neuengamme.

Zondag 25 augustus 2013

Wöbbelin

In het Körnermuseum kon conservator Ramona Ramsentaler ons wegens andere verplichtingen niet ontvangen. Het was echter de vriendelijke assistent Matthias Kükuk die ons gidste. Voor de eerste maal konden we nu ook in de bibliotheek, maar op de computer konden we niets vinden ten gevolge van de blikseminslag van enkele weken geleden. De site zelf is door het Internationale werkkamp van Service Civil International (SCI) - (de Duitse tak van die vereniging) bewerkt en in orde gesteld. Er hielpen ook 7 studenten uit de Regionale School Grabow aan een artistiek project. Marcus Barwitzki, kunstenaar uit Magdeburg, en auteur van het project en Steffen Ahrens, kunstenaar uit Halle, staan aan de basis van dit kunstproject met bijdragen van jongeren uit Azerbeidzjan, uit Taiwan, Servië, Rusland, Zuid-Korea, Kirgizië en Duitsland.

Het voormalige kamp waar we naast een verkenning in de bossen ook aan de merkwaardige herdenkingsplaats hulde brachten aan de slachtoffers (hier vooral aan Eurard Van Goidsenhoven - de metser, vader van medereizigers Jef en grootvader van Eurard) wordt langzaam maar zeker klaar gemaakt voor de herdenkingen in 2015.

In september 1944 werd hier nog begonnen met de bouw van een klein kamp. Het was oorspronkelijk bedoeld om Amerikaanse krijgsgevangenen in op te sluiten. De kamp leider was de voormalige commandant van het concentratiekamp Stutthof, SS Sturmbannführer Paul Werner Hoppe. Op 12 Februari 1945 kwam er een eerste belangrijk gevangenenvervoer aan. Deze mannen werden gebruikt bij de bouw van een veel groter kamp, dat

16e Herdenkingsreis naar Noord-Duitsland

zou “Wöbbelin concentratiekamp” heten. Bij deze slaven was ook Meenselaar Eurard Van Goidsenhoven als metser.

Volgens de SS garnizoensarts van het concentratiekamp Neuengamme, Dr Trzebinski, waren er eind maart 1945 648 gevangenen in Wöbbelin. Midden april kwamen er talrijke transporten uit verschillende kampen van Neuengamme en Ravensbrück met meer dan 4000 gevangenen in Wöbbelin aan.

Anne-Marie Kessler kreeg veel aandacht van onze medereizigers bij het verhaal over haar avontuur als kind op het rampschip de ‘Gustlof’

Amerikaanse troepen van de 82ste luchtlandingsdivisie (American Guards of Honor met de All-Americanboys) met generaal

James M. Gavin, de jongste Amerikaanse generaal ooit, bevestigden het kamp op 2 Mei 1945. Dit was het teken voor de in het kamp aanwezige SS manschappen om het kamp te verlaten. Hierdoor was het mogelijk dat 3 gevangenen zich buiten het terrein van het kamp Wöbbelin begaven en in de richting van Ludwigslust liepen. Toen ze bezig waren met het zoeken naar burgerkleding werden ze gezien door de eerste manschappen van de 82e US Airborne Divisie. Na de eerste taalmoeilijkheden lukte het een Amerikaanse soldaat in het Frans te vragen waar de drie vandaan kwamen. Ze wezen hen toen de weg naar het nabije concentratiekamp.

Na deze informatie gingen diverse officieren en soldaten van de 82e US Airborne Division richting concentratiekamp Wöbbelin. Tegen de middag van 2 mei 1945 bereikten ze het kamp. De Amerikaanse soldaten stonden ontsteld over de vele lijken, die ofwel op hopen gestapeld waren of verstrooid in het kamp lagen. Generaal James M. Gavin beschreef dit oogenblik in zijn memoires als volgt: “We konden het concentratiekamp van Wöbbelin ruiken voordat we het konden zien. En de aanblik overtrof ieder menselijk voorstellingsvermogen. Zelf nog na drie oorlogsjaren kreeg ik er tranen in mijn ogen van. Levende skeletten lagen op de grond. De doden onderscheidden zich alleen van de levenden door hun blauw-zwarte huidskleur. Bij de levenden spande zich een in het groen overgaande huid over de botten heen. Honderden doden lagen op de grond en in, de met teerband, afgedekte barakken.” (Na de oorlog, onder president Kennedy werd generaal Gavin nog een tijd Amerikaanse ambassadeur in Parijs.)

Toen de Amerikanen het kamp bereikten brak er onder de gevangenen, die daar nog de kracht voor hadden, een gejubel en vreugde uit. Anderen waren zo zwak dat ze amper konden beseffen wat er gebeurde. De Amerikaanse soldaten organiseerden snel alle mogelijke levensmiddelen en medicijnen alsmede dokters.

De 82ste divisie stak toen de Elbe over samen met Britse eenheden en 50 kilometer verder, in Ludwigslust werden handen geschud met de Russen. Deze bevrijding leidde tot de overgave van 145.000 Duitse troepen van het 21ste Leger dat onder leiding stond van General-Leutnant von Tippelskirch.

Dan naar Ludwigslust waar de slotceremonie plaatsvond en Eurard en Jef Van Goidsenhoven bloemen neerlegden aan het monument. Daar beleefden we ook weer een geschiedenis die in onze annalen mag vermeld worden: men kan het niet verzinnen maar een toekijkend echtpaar uit Berlijn was nieuwsgierig naar wat we daar deden. Ze vroegen het aan Tom Devos en zo vernamen we dat mevrouw Anne-Marie Kessler in '45 de massa begraving door de inwoners van Ludwigslust had meegemaakt. Ook verbluffend was het feit dat zij één van de weinige geredden van de ramp met de Wilhelm Gustlof was als 4-jarig meisje. Dit rode-kruis schip werd door een Russische duikboot getorpedeerd in volle wintertijd in de Baltische zee. Ondanks de vrieskou en de slechte omstandigheden werd er toch een deel van de duizenden opvarenden gered, waaronder Anne-Marie. (In het boek van Nobelprijswinnaar Gunther Grass “Im Krebsgang” (In Krabbengang- 2002) wordt het hele verhaal van deze zwaarste scheepsramp

Sandbostel of Stalag XB

ooit verhaald).

We hebben er ook onze kersverse vlaggendrager de negenjarige Ryan Cockx werd geridderd. Supervuandeldrager Evarard Van Goidsenhoven eerde deze flinke knaap omwille van zijn prestaties tijdens deze reis. Hij draagt van nu af aan de titel van 'Vaandrig van Meensel-Kiezegem' en kreeg hiervoor dan ook een heuse oorkonde. Na nog een verkennende wandeling tussen het slot van Ludwigslust (klein Versailles) en stadskerk was de reed Jan ons via het pittoreske Uelzen naar Meensel-Kiezegem.

De muzikale kwis over filmmuziek in toepasselijke prenten werd verder gezet. Met nog een documentaire kwamen we aan en zat deze 16e Herdenkingsreis er op. We zouden mekaar weerzien op 15 september vanaf 14u in Huize Hageland om gezellig bij te praten en foto's en films uit te wisselen. (speciaal was wel dat op de bus zelf zich reeds een tiental inschreef voor volgend jaar en tevens om in mei 2015 de 70-jarige herdenking ter plaatse mee te maken).

Ryan Cockx kreeg een oorkonde als Vaandrig van Meensel-Kiezegem voor zijn onvolprezen prestaties als jongste vlaggendrager ooit

Sandbostel of Stalag XB

De visie van onze medereizigster Rita Goossens tijdens onze herdenkingsreis over Stalag XB...

In augustus 2008, op een druilerige dag, bezocht ik met de vereniging M-K 44 de eerste maal het kamp Sandbostel. Stappend waar we een weg vermoedden zag ik, tussen het natte gras, een verweerd zakje met zwarte knopen liggen. Niemand durfde het oprapen, zelfs niet aanraken, want dat leek wel heiligschennis na de geschiedenis van het kamp, door de heer Ehresman verteld in het enige opgeknapte gebouw op de site, gehoord te hebben. Immers, hier ademde een sfeer van geheimzinnigheid, miserie uit een onbekend verleden. Enkele houten barakken, een schuur met een lek dak, nog enkele verkommerde gebouwen, alles rommelig en verlaten, dat bleef over van het voormalig kamp. Het aantal krijgsgevangenen dat hier de zwaarste en voor velen ook laatste weken van het leven doorbracht is niet gering. Het aantal nakomelingen van die ongelukkigen is eveneens niet gering. De Britten noemden het kamp bij de bevrijding in april 1945 "klein Belsen". Een aantal is echter niet relevant, maar hoe noemt men het gevoel bij het aantreffen van een dergelijke veronachtzaamde, verzwegene, vergetene, verstopte plaats, waarheen een dierbare gedwongen werd. Waar besmettelijke ziekten, honger, zelfs moordenaars, een constante vijand betekenden. Waar overbevolking heerste en opgejaagden van de dodenmarsen uiteindelijk neervielen.

Massagraven. Bij dergelijke emoties groeit een roep om erkenning. Dit is in Sandbostel niet in dovemansoren gevallen. Ook tijdens de 16de reis merkten we, in het verrassend mooi museum, Neuengamme indachtig, duidelijk zichtbaar de hand van de heer Andreas Ehresman. Verschillende verenigingen werden overtuigd om de krachten te bundelen ten einde dit project mogelijk te maken. De inwoners van de streek worden bij de ontwikkeling betrokken en tijd noch geld worden gespaard om de nieuwsgierige bezoeker die worstelt met een persoonlijke of historische vraag te voldoen. Gelukkig is, ondanks de verschillende bestemmingen die deze site sinds 1945 kreeg, een gedeelte, met barakken van het kamp, authentiek gebleven. De herdenkingsplaats Sandbostel, die nog verder wordt uitgebouwd, is naast belangrijk voor de herinnering, ook van internationaal belang voor de toekomst. Het is een trefplaats voor mensen met meer dan 40 nationaliteiten die hier mogelijk een persoonlijk belang hebben, maar ook voor anderen die beseffen welke waanzinnige gruwel schuilt achter het woord oorlog.

Als zo'n realisatie in Duitsland mogelijk gemaakt, zoveel mensen raakt en aantrekt, waarom wordt in ons eigen land, waar ook de onmenselijkheid heeft geregeerd, onder meer in Breendonk en Mechelen, zo getreuzeld. De inhaalbeweging is aan de gang, doch moet er pas na 100 jaar een herdenking zijn? Waarom stuit men, wanneer men het woord "concentratiekamp" of "deportatie" uitsprekt nog steeds op het antwoord "Maar dat is lang geleden, dat is toch van voor uw tijd." Angst voor die waarheid in een comfortabel leven? Mentaliteit? Verander! In het nieuwe museum zocht ik laatst, tevergeefs omdat ik misschien te haastig was, naar het verweerde zakje met zwarte knopen. Mogelijk was dat nog uit de voorraad waaruit Marcel Trompet kon putten bij zijn werk als kleermaker in het kamp.

In de kijker...

Herdenkingsplechtigheid N.C.P.G.R. Meensel-Kiezegem - Tienen op 11 augustus 2013

Ook de Stichting Meensel-Kiezegem '44 mocht bloemen neerleggen in Kiezegem en Meensel. Deze plechtigheid werd luister bijgezet door gastspreker prof Van den Wijngaert en de familieleden van Edward Blenkinsop. Hier Alexa Rowe, een achternicht van de Canadese piloot met Frederic Celis (die als tolk fungeerde) met de voorzitter van de N.C.P.G.R. Meensel-Kiezegem - Tienen, Vital Craeninckx.

Reünie van medereizigers van de 16e Herdenkingsreis op 15 september 2013

Wemochtenveelvolkontuangenopdezelaatstederdezondagvan2013waarbijwegraagonzemuseumdeuren wagenwijd open mochten zetten. De medereizigers hadden de kans om nog eens goed bij te praten, gekoppeld met een bezoek aan het Hagelands Vredesmuseum. Films en foto's werden gretig bekeken, ons prachtig foto-album kende heel wat bijbestellingen. Enkele enthousiastelingen schreven zich ook al in voor onze 17e herdenkingsreis in augustus 2014.

Hagelandse Globetrotterswandeling op 10 oktober 2013

De midweekwandeling van de Hagelandse Globetrotters startte dit jaar weer in het Ontmoetingscentrum van Meensel-Kiezegem. Ze stond in het teken van het drama van Meensel-Kiezegem. Wij stelden dan ook onze informatie ter beschikking met een mobiele tentoonstelling over onze reizen en de beelden van onze film. De hele dag door konden wij inlichtingen verschaffen en nodigden we geïnteresseerden uit om ook het informatiecentrum van de N.C.P.G.R. Meensel-Kiezegem - Tienen op de eerste verdieping te bezoeken, om zo samen deze herinnering levende te houden en de boodschap van Vrede over te brengen.

Novemberbezoeken in het Hagelands Vredesmuseum

Naast de vele bezoekers tijdens de derde zondagen van mei tot september dit jaar, mochten we in november het Koninklijk Atheneum Diest en de Sint-Jorisschool van Winge verwelkomen.

De Diestenaars hadden in de voormiddag de film bekeken, gedichten gelezen van Ina Stabergh met de Duitse vertaling van Raymund Gaebelein, een presentatie gedaan met eigen opzoekingswerk over de oorlog in ons dorp en met Ina Stabergh haiku's geproduceerd over het drama van Meensel-Kiezegem. In de namiddag stond er naast het oplossen van onze interactieve museumbundel (terug te vinden op onze website), ook een bezoek aan het erekerkhof van Meensel op het programma.

De leerlingen van de Sint-Jorisschool losten na de gegidste, aangepaste rondleiding, ook geselecteerde vragen uit onze bundel op. Het was verheugend vast te stellen hoe ernstig deze elf/twaalfjarigen hieraan meewerkten en zinnige, soms verrassende, vragen stelden.